

Nedostojan izbor dostojnih

Ko je pažljivo čitao godišnji izveštaj Evropske komisije objavljen u oktobru, mogao je da pretpostavi iz dela koji se odnosi na stanje u srpskom pravosuđu kako će se dva meseca kasnije odvijati „najveća reforma u istoriji pravosuđa“, čiji je najvažniji deo opšti izbor sudija, tužilaca i zamenika tužilaca. Evropska komisija je tada ocenila da „**ishitren pristup reformi predstavlja veliki rizik po nezavisnost, kredibilitet i efikasnost pravosuđa**“. U izveštaju je ukazano da „**kriterijumi za reizbor sudija i tužilaca nisu u potpunosti usklađeni sa preporukama Venecijanske komisije, što ostavlja prostor za politički uticaj, a ozbiljnu zabrinutost izaziva i kratak rok za reizbor, te mogućnost za sprovođenje objektivne procedure, zbog čega postoji rizik od dugoročne politizacije pravosuđa**“. Evropska komisija je izrazila posebnu zabrinutost „**kada je reč o autonomiji tužilaca, jer je i pored izvesnog poboljšanja novim zakonima, procedura izbora državnih tužilaca i njihovih zamenika pod uticajem parlamenta**“. Dva meseca kasnije, u trenutku kada je u ime Srbije predsednik Srbije, Boris Tadić, predao predsedavajućem Evropske unije kandidaturu Srbije za članstvo u Evropskoj uniji, i kada su Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca objavili spiskove izabranih sudija, tužilaca i zamenika tužilaca, pokazalo se da su strahovanja Evropske unije bila opravdana. Opšti izbor sudija, tužilaca i zamenika tužilaca pretvorio se u skandal.

Visoki savet sudstva objavio je 17. decembra spisak izabranih sudija na kome se nalazi 1 531 sudija koji će obavljati sudijske funkcije u višim sudovima, Vrhovnom kasacionom i Apelacionom sudu, kao i 876 kandidata koje će birati Skupština Srbije, dok je 46 mesta ostalo upražnjeno. Na oglas za izbor sudija koji je raspisan je 15. jula 2009. godine stiglo je 5 050 prijava kandidata za sudijske funkcije. Dan ranije, 17. decembra, Državno veće tužilaca izabralo je 416 zamenika javnih tužilaca i predložilo 88 kandidata koje će na tu funkciju izabrati Skupština Srbije, dok su

ostala upražnjena 42 mesta u tužilaštvu. Tako su sudije i tužioci, posle nešto više od četiri meseca neizvesnosti, konačno saznali da li su izabrani ili ne, odnosno, šta će raditi ubuduće u životu. Predsednica Visokog saveta sudstva, sudija Nata Mesarević, ocenila je postupak izbora kao istorijski i dodala da je ovaj izbor „**prvi put da je pravosuđe dobilo mogućnost da samo sebe bira i da samostalno odlučuje o sudbini sudija koji su već imali sudijsku funkciju**“, i napomenula „**da su osnovni kriterijumi za izbor bili stručnost, osposobljenost i dostojnost kandidata**“. Predsednica Visokog saveta sudstva istakla je da je ovaj organ „**u svakom slučaju postupao ozbiljno i da nijedna odluka nije doneta napamet**“, i poručila svima koji sumnjaju u objektivnost odlučivanja „**da su članovi saveta spremni da se upuste u javnu diskusiju sa onima koji smatraju da mogu osporiti odluku o dostojnosti nekog kandidata**“. Predsednik Državnog veća tužilaca, Slobodan Radovanović, je posle objavljivanja spiska izabranih tužilaca istakao „**da su kriterijumi za izbor tužilaca i zamenika tužilaca pre svega bili stručnost, dostojnost i osposobljenost kandidata**“, i dodao da „**specifičnost izbora zamenika javnih tužilaca odlikuje zastupljenost velikog broja predstavnika nacionalnih manjina - čak petina izabranih i predloženih**“. Odluke Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca očekivano su podržali ministarka pravde Snežana Malović, kao i državni sekretar u Ministarstvu pravde, Slobodan Homen, koga smatraju pravim tvorcem reforme pravosuđa i prvim operativcem vladajuće koalicije zaduženim za izbor sudija i tužilaca. Homen, koji se upadljivo drži po strani kada je u pitanju rasprava sa strukovnim udruženjima sudija i tužilaca do koje je došlo posle objavljivanja spiskova, ne želeći dodatno da naruši svoju inače narušenu reputaciju, izjavio je da su „**kriterijumi za izbor tužilaca i sudija bili osposobljenost, stručnost i dostojnost, kao i da nije bilo političkog uticaja u izboru, niti se Skupština mešala**“. Ministarka Snežana Malović je, za razliku od Homena, obilazila medije i odgovarala

na primedbe koje su se pojavile u javnosti povodom opšteg izbora tužilaca. Tako je u intervjuu za B92 ministarka rekla da „**nije tačno da kandidati nisu bili poznati i od prvog momenta kad je počeo rad na kriterijumima, to je bilo objavljeno u javnosti**“, i dodala „**da su kriterijumi bili upućeni i Venecijanskoj komisiji, koja je ocenila da su oni u skladu sa evropskim standardima**“. Odgovarajući na primedbe strukovnih udruženja tužilaca i sudija da proces izbora sudija, tužilaca i zamenika tužilaca „**nije bio transparentan**“, ministarka Maković je kazala „**da političke podobnosti nije bilo, jer Zakon nalaže da sudija ne može biti član političke stranke**“ i dodala „**da su sudije odabrane na osnovu njihove stručnosti i dostojnosti**“.

Dok se predstavnici vlasti kao i predsednici Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca trude da uvere javnost da je opšti izbor sudija, tužilaca i zamenika sproveden u interesu efikasnijeg pravosuđa i građana, strukovna udruženja sudija i tužilaca, opozicione stranke, kao i javnost, smatraju da izbor nije urađen nepristrasno i da nisu najbolji kandidati izabrani za sudije, tužioce i zamenike tužilaca.

Tako se Upravni odbor Udruženja javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, 14. novembra 2009. godine, obratio Državnom veću tužilaca tražeći odgovor na pitanje „**da li je tačno da je Državno veće tužilaca donelo odluku prema kojoj su razlozi za donošenje odluka i postupak njihovog donošenja povodom izbora tužilaca i zamenika tužilaca proglašeni službenom tajnom, odnosno da je zauzeto stanovište da bi celokupan rad Državnog veća tužilaca trebalo da bude tajan?**“ Udruženje tužilaca je pitalo Državno veće „**da li će razlozi za izbor ili neizbor zamenika javnih tužilaca i predlaganje ili nepredlaganje javnih tužilaca ostati službena tajna**“, i dodalo da je „**javnost rada Državnog veća tužilaca od nemerljivog značaja za ostvarivanje ciljeva reforme pravosuđa, kao i za pravilnost odlučivanja Veća, a da su na značaj transparentnosti postupka izbora nosilaca funkcija u pravosuđu ukazivali Venecijanska komisija, kao i Evropska komisija u poslednjem izveštaju o napretku Srbije u procesu pridruživanja EU**“. Ovo obraćanje Udruženja tužilaca Srbije nije dobilo veći publicitet u medijima, a Državno veće tužilaca i njegov predsednik, Slobodan Radovanović, nastavili su da rade kako su i počeli

– bez prisustva javnosti. Državno veće tužilaca odbilo je da odgovori i na primedbe pojedinih stranih diplomatskih predstavništava iz zemalja EU „**da je za pojedine kandidate za tužioce i zamenike tužilaca tražena provera Bezbedonosno – informativne agencije (BIA)**“!? Ako bi se ovi navodi ispostavili kao tačni, priznala bi se teška zloupotreba pri izboru tužilaca i zamenika tužilaca jer BIA nije ovlašćena za proveru biografija kandidata, niti je provera BIA bio jedan od uslova za izbor tužilaca i zamenika tužilaca. Bilo kako bilo, ova priča dodatno mistifikuje izbor tužilaca i zamenika tužilaca i baca senku na inače kompromitovanog predsednika Državnog veća Slobodana Radovanovića.

Odmah po objavljivanju spiskova izabranih sudija, reagovalo je i Društvo sudija Srbije, saopštivši da je „**zatečeno odlukama i pozivalo je Visoki savet sudstva da neizabranim sudijama da obrazloženje razloga zbog kojih je zaključeno da te sudije nisu stručne, osposobljene i dostojne, a da time poštuju sugestije date u mišljenju Venecijanske komisije od 15. juna 2009. godine**“. Društvo sudija Srbije bilo je veoma oštar kritičar reforme pravosuđa, a kao posledica toga sudija Dragana Boljević, predsednica tog udruženja, nije izabrana ponovo za sudiju.

Postupak izbora tužilaca i sudija nije bio ni najmanje transparentan. Sumnja sudija i tužilaca pretvorila se u realnost kada su objavljeni spiskovi izabranih, jer na tim spiskovima nije mogao da se vidi nijedan razlog zašto je neki kandidat izabran a neki drugi nije. Ovakav postupak je u suprotnosti sa preporukama Venecijanske komisije i pored toga što Ministarstvo pravde tvrdi da ima podršku ove komisije za reformu pravosuđa. O tome je u javnosti govorio jedan od sudija koji je ponovo izabran i bivši predsednik Društva sudija Srbije sudija Omer Hadžimerović. Prema njegovim rečima „**Venecijanska komisija nikada nije videla prelazne i završne odredbe zakona. Mi smo (Društvo sudija) izdali saopštenje da smo obavestili Venecijansku komisiju da je posle njihovog mišljenja zakon tako izmenjen da menja čitavu suštinu. Potom je Venecijanska komisija napisala pismo našoj vladi i rekla: „stojimo vam na raspolaganju da damo mišljenje o izmenjenom zakonu**“. Međutim, ti izmenjeni zakoni nikada nisu dostavljeni na mišljenje Venecijanskoj komisiji”, rekao je Hadžimerović.

Uprkos savetima Venecijanske komisije, nisu definisani merljivi parametri ocenjivanja sudija, niti pravo žalbe onih koji nisu izabrani. Pored toga, Venecijanska komisija je preporučila da „**ako je već neophodno da se zbog donošenja novog Ustava obavi opšti ponovni izbor sudija, tužilaca i zamenika tužilaca, neophodno je da postupak bude transparentan, da se odvija na osnovu unapred poznatih i objektivnih kriterijuma i da bude jasno na koji način su oni primenjivani**“. Ništa se od toga nije desilo. Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca radili su daleko od očiju javnosti, na zatvorenim sednicama, te postupak nije bio javan i nije poznato kao su primenjivani kriterijumi za izbor. Posledice ovakvog ponašanja vlasti imaće za dalju posledicu ne samo dugoročnu politizaciju pravosuđa, već će uticati na proces pridruživanja Srbije Evropskoj uniji, s obzirom na primedbe o procesu izbora koje je Evropska komisija već izrekla, a koje su zanemarene. Pre ili kasnije, pitanje srpskog pravosudja će se pojaviti kao problem u procesu pridruživanja. Po onoj narodnoj – *ko ne plati na mostu, platiće na ćupriji*.

Druga primedba strukovnih udruženja tužilaca i sudija, ali i stručne javnosti, tiče se smanjenog broj sudija i tužilaca dok vlast istovremeno od njih traži da brže i bolje rade!? To se posebno vidi u slučaju javnog tužilaštva. Prema odluci Državnog veća tužilaca, broj nosilaca tužilačkih funkcija je smanjen za stotinu. Nije jasno na osnovu kojih kriterijuma je Državno veće tužilaca donelo odluku da se smanji broj tužilaca, ako se zna da se izmenama Zakona o krivičnom postupku, kao i Zakonom o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnoig dela i Zakonom o krivičnoj odgovornosti pravnih lica, nameću nove procesne obaveze, odnosno novi poslovi tužiocima. Prema novim zakonskim propisima, tužiocima su preuzeli veliki deo ovlašćenja istražnih sudija. Znači, povećava se obim posla a smanjuje se broj tužilaca!? Doduše, ne u svim tužilaštvima. Tako će Tužilac za ratne zločine imati sedam zamenika, a Tužilac za organizovani kriminal samo četiri. Razlika u broju zamenika nastala je zbog toga što je tužilac za ratne zločine, Vladimir Vukčević, tako dobro pozicioniran da se nisu ni usudili da mu smanje broj zamenika. Neko ko to posmatra sa strane mogao bi da pomisli da se Srbija ponovo sprema za rat, umesto da se bori protiv organizovanog kriminala. Bilo je i slučajeva da su pojedini uticajni poslanici vladajuće koalicije uspevali da u sudovima opština iz kojih dolaze

povećaju broj sudija i tužilaca, dok se u drugim mestima to nije desilo.

Upadljivo je da se predstavnici vlasti trude da dokažu „**da politika nije imala nikakav uticaj na izbor sudija, tužilaca i zamenika tužilaca, jer većinu članova kako Visokog saveta sudstva tako i Državnog veća tužilaca čine sudije i tužiocima**“ – dakle struka. Upravo je ova tvrdnja prevara. Naime, Zakon o Visokom savetu sudstva i Zakon o Državnom veću tužilaca predviđaju da se Narodnoj skupštini predlože sudije i tužiocima za članove oba tela, koji prethodno dobiju najviše glasova svojih kolega na kolegijumima u sudovima i tužilaštvima. Na taj način je trebalo da bude obezbeđeno da zaista najbolje sudije, izabrane od strane svojih kolega, vrše odgovornu dužnost u Visokom savetu sudstva i Državnom veću tužilaca. Međutim, u prelaznim i završnim odredbama ovih zakona predviđa se da ovo pravilo **neće važiti za prvi izbor** (opšti izbor sudija, tužilaca i zamenika tužilaca koji je u toku), već za naredne redovne izbore!? Dakle, prelaznim i završnim odredbama zakonska obaveza je stavljena van snage, pa smo tako imali slučaj da su članovi ovih tela postajali sudije koje nisu dobile glasove svojih kolega. Posebno je bio drastičan slučaj predstavnika trgovinskih sudova u Visokom savetu sudstva - sudije Mladena Nikolića. On je Narodnoj skupštini predložen kao jedini kandidat za člana Visokog saveta sudstva, i pored toga što je za njega glasalo svega dvadesetak sudija od 200 sudija trgovinskih sudova, koliko ih je bilo u Srbiji. Nikolićev protivkandidat, sudija Višeg trgovinskog suda Smiljka Matković, koja je dobila podršku oko 150 sudija i svih 13 osnovnih trgovinskih sudija, nije ni predložena Narodnoj skupštini!? Ovakvih primera ima još. To znači da su današnji članovi Državnog veća i Visokog saveta, bez obzira na svoje biografije, predstavnici trenutne većine Narodne skupštine a ne struke. Ovo je nelogično ako se ima u vidu da je upravo prvi saziv Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca najvažniji, jer vrši opšti izbor. Samim tim, upravo ovaj saziv trebalo je da ima nesposrni stručni, a ne politički legitimitet.

Oba strukovna udruženja i sudija i tužilaca, najavila su da do daljnjeg neće iz svog članstva brisati neizabrane sudije i tužioce, kao i da će pokrenuti čitav niz akcija kako bi zaštitila prava svojih neizabranih kolega. Formiran je i pravni tim čiji je zadatak da utvrdi na koji način mogu da se zaštite prava sudija, a najavljeno je da će se

obratiti i relevantnim međunarodnim institucijama za savet i pomoć. Bivša predsednica Vrhovnog suda Srbije, Vida Petrović Škero, koja je sada izabrana za sudiju Vrhovnog kasacionog suda, vrlo je slikovito opisala kako vidi reformu pravosuđa rečima da sebe „**lično često doživljava kao pasulj koji je ostao u loncu kada je on počeo da kipi, a da su neke moje kolege, možda zato što su bile na dnu ili na vrhu, pa se lonac komeša, iscurile.**” Škero smatra da izbor sudija nije bio transparentan i da nije poznato na koji način su primenjivani kriterijumi po kojima su se sudije rangirale. Bivši sudija Višeg trgovinskog suda i budući sudija Privrednog apelacionog suda, Goran Savić, kaže da dve liste sudija, izabranih i razrešenih, pokazuju pravo stanje u pravosuđu. **“Ono što je moj figurativni izraz jeste da su te dve liste dva šamara pravosuđu, i to ne šamari od mafije, tajkuna, političara ili osiljenih državnika, već od sopstvene države”,** kaže Savić. Dakle, neizabranim nosiocima pravosudnih funkcija ostaje da se žale Ustavnom sudu posebnom žalbom zbog odluke o prestanku funkcije koja je predviđena Ustavom, ili ustavnom žalbom zbog povrede prava. Ukoliko odluče da se žale, moći će da koriste samo jedan od ova dva pravna leka. Ukoliko ove žalbe budu odbijene, ostaje im sud u Strazburu, mada ima pravnika koji misle da ne bi imali pravo da se pojave pred ovim sudom. Da neće biti lako podneti ni ove žalbe, najbolje govori jedan od sudija koji je izabran, sudija Omer Hadžiomerović: **“Da bih se obratio Ustavnom sudu ako nisam izabran, ja moram da znam zašto nisam izabran – ali, ja to ne znam. Zato mi hoćemo i insistiramo da daju obrazloženje. Konkurs je takmičenje – mora da mi se objasni zašto je neko ko je izabran bolji od mene. Ja to moram da znam da bih koristio pravne lekove. Mi u Društvu sudija smo odlučili da ćemo sve članove Društva koji nisu izabrani i dalje smatrati svojim članovima, sve dok ne dobiju pisano obrazloženje i dok se ne završi postupak po pravnim lekovima koji im stoje na raspolaganju. A stoji im, nažalost, samo ustavna žalba i, kasnije, obraćanje Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu.”**

Dobri poznavaoци stanja u sudstvu su sigurni da će ustavne žalbe neizabranih sudija i tužilaca biti lako odbijene u Ustavnom sudu. Smatraju da će tako biti iz razloga što je Ustavni sud već letos odbio inicijativu Društva sudija o oceni ustavnosti reizbora, kao i poznajući sastav Ustavnog suda u kome je većina članova ovog suda „namirena“

opštim izborom, tako što su za sudije i tužioce birane kćerke, sinovi i drugi rođaci. I upravo zato se ovaj reizbor naziva „burazerskim izborom“. Nažalost, ove pikanterije u smislu ko je izabran a ko ne najviše zanimaju javnost, ali upravo ti detalji govore koliko je nestručno i pod uticajem politike obavljen izbor sudija, tužilaca i zamenika tužilaca. Javnosti je ostalo nepoznato da je za sudiju izabran sin predsednice Visokog saveta sudstva sudije, Nate Mesarević, dok je jedan sudija koji će biti predsednik jednog suda u Beogradu unapredio i sebe i suprugu... Za sudiju nije izabrana sudija Dragana Boljević, predsednica Društva sudija Srbije, ali jeste Sonja Brkić, sudija Vrhovnog suda Srbije, koja je, zajedno sa ministarkom pravde Snežanom Malović, bila pre nekoliko meseci u teškom sukobu interesa, kada je, kršeći zakon o sudijama, bila predsednica Republičke izborne komisije, ostvarujući dvostruka primanja. Dakle, sudija koja je flagrantno kršila zakone nagrađena je time što je ponovo izabrana za Vrhovni kasacioni sud. Kada su je novinari o tome upitali, gospođa Mesarović se osvrnula samo na primanja Brkićeve u RIK-u. Zapanjenim predstavnicima sedme sile rekla da **“visoki savet nije našao da je to bilo ponašanje koje je nedostojno sudijske funkcije”!**?

Zanimljivo je da za sudije i tužioce nisu izabrani svi koji su radili na slučaju Mladićevih jataka. Prvi tužilac za organizovani kriminal, tužilac Jovan Prijić, koji je za vreme vladavine DSS-a smenjen, jedva je uopšte izabran za zamenika republičkog tužioca. Ne bi ni bio izabran, da Liberalno-demokratska partija nije najavila da će smatrati skandalom ukoliko ne bude izabran. Nije izabran ni sudija Bojan Mišić, koji je sudio u slučaju „Ibarska magistrala“, kao ni čuveni zamenik tužioca Zoran Jakovljević, poznat po tome da je prvi i jedini u Srbiji godinama radio predmete protiv fudbalskih huligana. Aleksandar Milosavljević, koji je saslušavao ubicu premijera Đinđića, Zvezdana Jovanovića, sada zamenik u Tužilaštvu za visoko tehnološki kriminal, takođe nije izabran. Nije izabrana ni supruga Krste Bobota, advokata bivšeg gradonačelnika Zrenjanina Gorana Kneževića. Mnoge ugledne sudije i tužioci koji su čitav svoj radni vek proveli u pravosuđu nisu izabrane, ali je zato za sudiju izabran i mrtav čovek! Samo dan nakon objavljivanja spiska sudija, mediji su otkrili da se među izabranim sudijama nalazi bivši sudija Opštinskog suda u Požegi, sudija Ljubiša Đurić, koji je preminuo 28. oktobra ove godine.

Šta drugo i da se očekuje kada je još tokom leta Društvo sudija Srbije izračunalo da će Visoki savet sudstva imati u proseku oko 10 minuta da razmotri biografiju svakog kandidata za sudiju?

Ovako sprovedena reforma pravosuđa već sada je stvorila veoma mnogo problema. Od početka decembra pa sve do kraja januara pravosuđe je paralisano, svi procesi su zaustavljeni, sudski predmeti su spakovani i tek treba da se izvrši njihovo preimenovanje i dodeljivanje novim sudijama. Čak ni tada neće početi suđenja, sve dok se sudije ne upoznaju sa predmetima, a u nekim slučajevima će se ponavljati dokazni postupak, mada novi Zakon o krivičnom postupku daje mogućnost da se umesto novog izvođenja dokaza pročitaju zapisnici pred novim većem. Druge posledice ćemo tek videti, ali najteža je degradacija pravosudnog sistema kroz etiketiranje neizabranih sudija rečima: „**svi koji nisu izabrani ili nisu stručni ili nisu osposobljeni ili nisu dostojni**“. „**Oni su degradirali i čitav sudski sistem, i sudije i ličnosti ljudi. Imate sudiju koji je pre tri dana izrekao kaznu od 30 godina zatvora. Taj sudija nije izabran. Dakle, on je ili nestručan, ili nedostojan, ili nije osposobljen. Da li neko u žalbi sada može da kaže: pa, molim vas, ukinite tu presudu, meni je sudio neki čovek koji je nestručan**“, pita se sudija Omer Hadžiomerović i dodaje da ovako sproveden postupak „**dovodi u situaciju ljude, uključujući i mene koji sam izabran, da se stidim što sam izabran i da ozbiljno razmislim da li meni zaista ima mesta u ovako reformisanom pravosuđu**“.

U novom, reformisanom pravosuđu, za mnoge ugledne sudije i tužioce više nema mesta. Ruku na srce, među izabranima ima veoma mnogo uglednih i dobrih sudija, tužilaca i zamenika tužilaca, mada ima i partijskih kadrova. Problem je u tome što su autori reforme pravosudnog sistema, namerno ili slučajno, ubili svaki autoritet pravosuđu i potpuno ga stavili u funkciju izvršne vlasti. Svim kritičarima ovakve reforme koju je oktroisala vladajuća većina, ostaje uteha da nije moguće ući u Evropsku uniju bez nezavisnog pravosuđa, pa će, shodno tome, kontrola sudija i tužilaca biti kratkog daha. Zato je i kandidatura Srbije za članstvo u EU najteži udarac onima koji bi da ugase svetlo u zemlji i vladaju bez ikakve kontrole.